

ŠŮTEK

Uvnitř najdete:

Mikulášská nadílka
Advent v naší škole
Vánoční rostliny
Vůně Vánoc
Betlém
Koleda

Mikuláš v MŠ
Těšíme se na Vánoce
Advent v družině
Kde se vzal stromeček
Vánoční pokrmy
Vánoční přání

SVATÝ MIKULÁŠ

Každé dítě se určitě těší na mikulášskou nadílku. Mnohé z nich však vůbec netuší, kdo to vlastně Mikuláš je a odkud se každý rok přesně ve stejný den v roce zjeví. Tušíte to alespoň vy?

Mikuláš je známý rozdáváním sladkostí, ale tím, proč ho vlastně všichni oslavujeme, je známý mnohem méně. Kolem 6. prosince se pořádají besídky ve školkách a

vystoupení ve školách. Všude zavítá Mikuláš a za každou básničku či písničku dá dětem odměnu. Takto nějak vypadá mikulášská tradice, jak ji známe dnes. Odkud však přišel Mikuláš? Postava svatého Mikuláše je opředena legendami, ale přece se zachovala i nějaká fakta. Sv. Mikuláš byl biskupem v Myře, městečku na území dnešního Turecka. Vykonal dobré skutky a pomáhal lidem v nouzi. Nejznámější legenda praví, že do okna v jednom příbytku dal měšec s penězi a zajistil tak třem dcerám jistého otce dobré ženichy. Právě odsud pochází jedna nejmilejší tradice – děti s napětím očekávají, co najdou v punčoše za oknem. Svatý Mikuláš je i patronem námořníků, k čemuž se váže další legenda. Podle té zachránil tři námořníky na rozbořeném moři, když je zastihla bouře, hromy a blesky. Říká se, že je dokonce vzkřísil k životu. Třetí legenda o svatém Mikuláši má v sobě také číslo tři. Podle ní Mikuláš opět zachránil tři mladíky, kteří byli ubytováni v hostinci. Hostinský je však chtěl zabít, a to tak, že je uložil do sudů a zavřel je tam. Jak se

zdá, Mikulášovi je velmi blízké číslo tři. Ne nadarmo se na obrazech velmi často zobrazuje se třemi měšci nebo třemi sudy. Ale proč se slaví 6. prosince? I přesto, že Mikuláš (dle historických zápisků měl i jména jako Ágios, Nikólaos, Mikola) pocházel z bohatší rodiny, sláva mu nestoupla do hlavy, právě naopak. Jeho rodiče mu po smrti zanechali všechnen majetek a Mikuláš se rozhodl, že bohatství rozdá chudším. Samozřejmě, že v té době nešlo o sladkosti, z těch by se obdarovaní chudí nenasytili. Tradice rozdávání sladkostí se rozšířila z Holandska do Severní Ameriky. Druhá možnost je ta, že přišla z Německa. Právě tam se den sv. Mikuláše spojoval s hrou na biskupa a tato hra se později přesunula na 6. prosince.

Předtím to však byla jiná jedna noc v roce, během níž se dětičky převlékaly za biskupa z Myry, tedy svatého Mikuláše. A toto datum se zachovalo až do dnešních dob. Ve středověku se na jeho oslavu pořádaly tzv. biskupské chlapecké hry, ze kterých se postupně vyvinul obyčej svatomikulášských obchůzek a průvodů. Ustrojené Mikuláše doprovázeli čerti, andělé a další bizarní masky během maškarních průvodů. Do dnešní doby se zachovalo trio Mikuláš a jeho dva společníci - anděl a čert. Anděl má za úkol chválit hodné děti, čert naopak vyhrožuje těm zlobivým, že si je odnese s sebou do pekla mezi další hříšníky. Anděl se pak často zlobivých dětí zastává a společně s nimi čertovi slibuje, že v dalším roce budou hodnější. A ještě jedna zajímavost – Mikuláš, jak jej známe dnes, získal svou podobu kde jinde než ve Spojených státech. Do červeného kostýmu a bílých vousů ho oblékl v roce 1931 americký koncern Coca-Cola.

A co se týče čertů, dokážou nás pěkně vystrašit - obzvláště, když nemáme až tak úplně čisté svědomí. Ale abychom měli srovnání, jak ti naši čerti bývají v podstatě roztomilí, přinášíme Vám něco o těch opravdu hrůzostrašných. Každý z nás už je určitě viděl, když ne na živo, tak alespoň na obrázku. Ale odkud se vlastně ti „Krampusáci“ vzali? Krampus je Alpské strašidlo, které se objevuje především okolo Adventu. Je to starověká tradice, která vznikla v rakouských Alpách, odkud se postupně rozšířila do celého Rakouska a postupně i do okolních států – Německa, Slovinska, Maďarska, severní Itálie a Chorvatska. Jméno Krampus vzniklo z rakouského KRAMPAS – něco neživého.

Ondřej Pešek, Filip Pešek, Miroslav Hrabovský

MIKULÁŠSKÁ NADÍLKA

V pátek 3. prosince navštívil naši školu Mikuláš se svou družinou. Nejprve navštívili děti na 1. stupni. V knize hříchů sice několik hříšníků zapsáno bylo, ale všichni přednesli básničku nebo písničku, a tak čerti opět odcházeli s nepořízenou. Pak se Mikuláš s čerty a anděly přesunul na 2. stupeň, cestou ještě stihli navštívit paní kuchařky a paní ředitelku. I na druhém stupni se našli hříšníci, ti museli své prohřešky odčinit drobným úkolem či písničkou nebo básničkou. I zde však všichni přislíbili, že se polepší. Během obchůzky byly děti obdarovány krásným balíčky, které nachystal Spolek rodičů při ZŠ a MŠ Proseč. V další části mikulášského dopoledne si mohli žáci 1. stupně zasoutěžit v aktivitách, které pro ně Mikulášova družina nachystala.

Mgr. Lenka Tomášková

ADVENT

S adventním obdobím je spojena celá řada lidových i moderních tradic a na ty jsme se tentokrát v redakci zaměřili.

Kromě adventních věnců se vily i prosté věnce bez svící z různých rostlin, které měly symbolický význam. Většinou měly zajistit svému majiteli štěstí, lásku, zdraví a bohatství.

Samotný adventní věnec se v dnešní době svojí podobou vzdálil od podoby původní, stále má ale vyjadřovat zastavení, radost a očekávání. V kostele bývala pod adventním věncem umístěna kasička, do které mohli věřící vkládat vánoční dary pro opuštěné děti a sirotky.

Na svátek sv. Barbory, tzn. 4. prosince, se vžila tradice řezání "barborek", tj. větviček jakýchkoli stromů a keřů, které mohou do vánoc rozkvést, nejčastěji třešňových, ale i z jiných ovocných stromů, kaštanu, dřínu apod. "Barborka", která rozkvetla o Vánocích, přinášela do domu štěstí a děvčatům na vdávání předpovídala svatbu. I svatá Barbora přinášela v předvečer svého svátku dárky, podobně jako svatý Mikuláš odměňovala hodné a kárala zlobivé děti.

V době adventu si lidé rádi zdobí svoje domovy jmelím, které má podle tradice přinášet štěstí a požehnání do domu, podle Keltů také plodnost. Políbení pod větvičkou jmelí má zajistit vzájemnou lásku až do příštích vánoc. V zemích s keltskou tradicí se k adventní a vánoční výzdobě používá také cesmína a břechťan, které mají chránit domov před čarodějnicemi a zlými duchy.

Adventní doba je také časem, který zhruba odpovídá době, jakou potřebují tradiční medové perníčky ke změknutí. Jejich pečení má v českých zemích tradici pravděpodobně od 12. století. Kromě jejich přímé konzumace a použití k ozdobení vánočního stromku je také možné připravit perníkový adventní věnec, perníkový betlém nebo perníkovou chaloupku, která dělá radost hlavně dětem.

V této době se připravuje také vánoční cukroví, které má svůj původ v pohanské tradici oslav slunovratu, kdy mělo funkci ochrannou a obřadní. To se postupně přeměnilo v cukroví slavnostní.

V mnoha rodinách se během pečení cukroví zpívají nebo poslouchají vánoční koledy. V dnešní době si zejména děti od začátku prosince otevírají adventní kalendář, který jim připomíná, že Vánoce se blíží a i ony musí svým způsobem dodržovat půst - být

„hodné“, aby jim Ježíšek přinesl dárky. Další moderní tradicí je výzdoba domovů vánoční hvězdou. Na samém sklonku adventu si lidé staví betlémy (jesličky) po vzoru sv. Františka z Assisi, pečou vánočky, zdobí vánoční stromky a upravují mísy s ovocem. Jesličky mají větší význam v některých evropských zemích, např. v Itálii, kde se nezdobí vánoční stromek a jesličky jsou tedy jediným symbolem vánoc.

Vánočky dříve pekli mistři pekaři. Do nich se zapékala mince, která předpovídala svěmu nálezci zdraví a bohatství po celý příští rok. Popraskaná a nepovedená vánočka znamenala neštěstí. Mísa s ovocem je hlubokým symbolem, který je nevědomky dodržován dodnes. Má symbolizovat tichou modlitbu za dobrou úrodu a víru, že nadcházející rok přinese stejný blahobyt jako ten minulý. *Adéla Stejskalová, Josef Halda*

A

D

V

E

N

T

ADVENT V NAŠÍ ŠKOLE

Prosinec probíhal v naší škole ve znamení úkolů z adventního kalendáře, které si žáci v jednotlivých třídách uložili. My jsme tak alespoň mohli vidět ukázky bojového tance Haka, ale také např. Labutí jezero...

A o převleky a rekvizity též nebyla nouze, jak můžete vidět na našich fotografiích.

redakce

VÁNOČNÍ ROSTLINY

K Vánocům patří nejen tradiční vánoční stromek, ale i typické rostliny, které se staly jejich symbolem – jmelí, cesmína a vánoční hvězda.

JMELÍ

Jmelí je jedním z nejstarších symbolů Vánoc. Od pradávna lidé věřili, že jmelí na stromech neroste jen tak, ale posílají ho bohové, a proto mu připisovali léčivou a magickou moc.

Tato stálezelená rostlina byla posvátnou rostlinou keltských kmenů, které jeho bobule považovaly za semeno boha Ódina. Za nejzávažnější považovaly jmelí rostoucí na dubech, z nichž šamani během zimního slunovratu odťávali jeho větvičky "zlatým srpem". Podle pověry při tom museli stát na jedné noze.

Odt'até jmelí pak ostatní chytali do bílé plachty, aby je dotykem se zemí neznesvětili. Potom je barvili zlatou barvou a jen po takové úpravě mohli se jmelím vstoupit do chrámu a ozdobit

jím oltář. Během zimního slunovratu byly zakázány jakékoliv boje a na příkaz bohyně Frigg, manželky boha Ódina, se pod jmelím začal tradovat polibek lásky a míru. "Polibek bohyně Frigg" se traduje během Vánoc dodnes, přičemž loňské jmelí se spálí a nové vyvěsí nad dveře.

CESMÍNA

Cesmína je typicky vánoční rostlinou zejména v anglicky mluvících zemích. Nesmí chybět ve vánoční výzdobě domů ani v adventních věncích. Pěstovala se jako léčivka, keltští druidové považovali keře za svaté, neboť se používala k dekoracím během starořímských Saturnálií. Trhala se během zimního slunovratu potmě v lese a využívala na ochranu proti zlým duchům, kouzlům, ohni, blesku a jedům.

Cesmína symbolizovala také Kristovo utrpení, a proto se jí zdobily od Vánoc do Tří králů i křesťanské svatyně. Pohané věřili, že větvička cesmíny zavěšená v okně ochraňuje domov před čarodějnicemi a zlými duchy. Proto větvička cesmíny zůstává v domě pro štěstí po celý rok.

VÁNOČNÍ HVĚZDA

Poinsettia pulcherrima, lidově zvaná vánoční hvězda, je křehký kvítek přicházející z Mexika, ke kterému se vztahuje jedna legenda. Velmi chudá holčička Maria a její bratr Pablo chtěli dát Ježíškovi dárek, ale neměli na něj peníze, proto cestou do kostela natrhali jen pár drobných kvítků. Jak bývá u dětí zvykem, škodolibě se jim smály, že pár snítek není žádný dar, ale když chudí sourozenci dávali kytičky k jesličkám, zelené lístky se zázračně proměnily na nádherné červené velké listy, podobné hvězdě. A tak vznikla vánoční hvězda.

Ve španělštině se proto vánoční hvězda nazývá "Noche buena" neboli Svatá noc. Rostlinu rozšířil americký velvyslanec v 19. století, kdy ji uviděl při náhodné návštěvě jedné haciendy a následně si ji odvezl do Ameriky. Od té doby "vánoční hvězda" zdobí svátečně prostřené stoly milionů lidí po celém světě.

Michaela Kynclová

VŮNĚ VÁNOC

BADYÁN

Drobné voňavé badyánové hvězdičky by mohly soutěžit o nejhezčí koření Vánoc. Svou vůni může badyán připomínat anýz, proto se také společně přidávají do perníkového těsta.

Báječně dochutí zavařeniny, chutney nebo ovocné kompoty. Badyánové sušenky si proto rozumí s jakoukoliv ovocnou zavařeninou, případně je dozdobte citronovou nebo pomerančovou polevou.

Nesmí chybět ve švestkové omáčce, ale ozvláštní například i smetanové krémy nebo pečená masa. Horký jablečný nápoj s badyánem a skořicí vás zahřeje na těle i duši.

SKOŘICE

To je také elita mezi kořeními. Najít ji totiž můžeme nejenom v široké škále cukroví, ale také v horkých nápojích nebo jako součást sváteční výzdoby. Oblíbené jsou skořicové sušenky s cukrovou polevou, originální vzhled i chuť mezi tradičním cukrovím představují skořicová klubka z tukového těsta, které se protlačuje např. přes lis na česnek. Skořici můžeme použít přímo do těsta, ale nezapomínejte na ni také při obalování cukroví a dozdobování dezertů. Mletou skořicí je možné smíchat s moučkovým cukrem a ovonět tímto vánočním kouzlem například i obyčejnou bábovku.

VANILKA

Vanilka provoní cokoli. Toto jemné koření známe také díky objevení Střední Ameriky. Staří Toltékové a Aztékové je používali jako vonnou přísadu do oblíbených nápojů z kakaových bobů a do čokoládových placek. Věřili přitom, že vanilka posiluje srdce, odstraňuje únavu, zahání strach a celkově dodává sílu a zdraví. Fermentované vanilkové lusky, které jsou plody tropické orchideje, do Evropy přivezli španělští dobyvatelé v 16. století. Ani vanilka nesmí chybět při pečení napříč celým rokem. Mohly by vůbec bez její intenzivní vůně existovat křehké vanilkové rohlíčky, linecké těsto nebo biskupský chlebiček? Přitom právě v případě vanilky mají kuchtíci spoustu variant, v jakých se jim nabízí. Mezi nejoblíbenější patří vanilkový či vanilinový cukr. Rozdíl mezi oběma výrobky je markantní! Pro fajnšmekry se nabízí použití dřene z pravého vanilkového lusku. Tu můžete přidat přímo do výrobku nebo ji smíchat se dvěma šálky cukru a nechat čtrnáct dní proležet. Právě toto koření, které se používá od pradávna, bylo ve středověku předmětem mnoha vád mezi námořními mocnostmi, které ho dopravovaly z Dálného východu.

HŘEBÍČEK

Velmi aromatické koření nesmí chybět především v horkých nápojích v čele se svařeným vínem a punčem. Ani vánoční pečení se bez hřebíčku neobejde. Dohledáte ho v perníkovém koření, jako sólista pak exceluje v máslových sušenkách nebo plněných ořechách. Každou návštěvu potěšíte pečeným jablkem ozdobeným celou skořicí a hřebíčkem, doplněným o vanilkovou zmrzlinu či omáčku. Pokud fandíte netradičním chutím, připravte si během svátků vepřovou pečení na jablkách a medu, kdy pár hřebíčků báječně ovoní maso i vypečenou šťávu.

Pavel Vojtěch Pešata, Lucie Zvolánková

K

O

Ř

E

N

Í

PŮJDEM SPOLU DO BETLÉMA

V tomto předvánočním období můžete vidět Betlém, kamkoliv se podíváte. Nás ovšem zajímal Betlém jako město, takže můžete srovnávat s naším „českým vyřezávaným“.

Betlém (arabsky: **بيت لحم** Bejt Laḥm, doslova „dům masa“, hebrejsky: **בֵּית לֶחֶם** Bejt Lechem, doslova „dům chleba“, řecky: Βηθλεέμ, latinsky: Bethlehem) je město v centrální části Západního břehu Jordánu, nacházející se přibližně 8 kilometrů jižně od Jeruzaléma. Žije zde zhruba 30 000 obyvatel.

Tóra označuje Betlém jako město Davidovo, ve kterém byl korunován králem Izraele. Ve městě sídlí jedna z nejstarších křesťanských komunit na světě, jejíž velikost se však v důsledku emigrace značně zmenšila.

V roce 529 bylo město v y d r a n o v á n o během samaritánské revolty, avšak nedlouho poté došlo k jeho obnově na popud byzantského císaře Justiniána I.

V roce 637 byl Betlém porobený arabským chalífou Umarem ibn alChattábem, který zdejší náboženským svatyním garantoval bezpečí. V roce 1099 se města zmocnili křižáci, opevnili jej a nahradili jeho řecké pravoslavné duchovenstvo římskokatolickým.

To bylo vyhnáno poté, co se města zmocnil sultán Saladin. Městské hradby byly zničeny roku 1250, když město dobyli Mamlúci, a následně postupně obnoveny během nadvlády Osmanské říše. Po pádu Osmanské říše během první světové války připadl Betlém pod správu Spojeného království v rámci Britského mandátu Palestina. Na základě plánu OSN na rozdělení Palestiny z listopadu 1947 měl Betlém připadnout do oblasti Corpus separatum, ale po izraelské válce za nezávislost z roku 1948 zůstalo město pod jordánskou správou.

Městské hradby byly zničeny roku 1250, když město dobyli Mamlúci, a následně postupně obnoveny během nadvlády Osmanské říše. Po pádu Osmanské říše během první světové války připadl Betlém pod správu Spojeného království v rámci Britského mandátu Palestina. Na základě plánu OSN na rozdělení Palestiny z listopadu 1947 měl Betlém připadnout do oblasti Corpus separatum, ale po izraelské válce za nezávislost z roku 1948 zůstalo město pod jordánskou správou.

Na základě plánu OSN na rozdělení Palestiny z listopadu 1947 měl Betlém připadnout do oblasti Corpus separatum, ale po izraelské válce za nezávislost z roku 1948 zůstalo město pod jordánskou správou.

Na základě plánu OSN na rozdělení Palestiny z listopadu 1947 měl Betlém připadnout do oblasti Corpus separatum, ale po izraelské válce za nezávislost z roku 1948 zůstalo město pod jordánskou správou.

Památky:

Kostel sv. Kateřiny - vystavěný na starších základech koncem 19. století při severní ohradní zdi chrámu Narození Páně pro jeho nedostačující kapacitu, aby uspokojil výpravy katolických poutníků

Karmel - klášter sester karmelitánek na Davidově hoře, založený r. 1876 sv. Mariam Baouardyovou

Omarova mešita - na náměstí je protějškem chrámu, její minaret byl zvýšen nad niveletu její zvonice

Ráchelin hrob - židovské svaté místo při severní hraniční zdi města, obestavěn synagogou s kupolí.

Bethlehem Peace Center - kulturní centrum míru muslimů a křesťanů zbudováno v 70. letech 20. století na náměstí jeslí proti mešitě

Mlečná jeskyně - podle legendy tam Panně Marii ukápló mateřské mléko a zbarvilo skálu doběla

Sandra Schejbalová, Matyáš Tobiáš

KOLEDA

České vánoční písně a koledy velmi dobře známe, rádi je zpíváme a učíme je další generace. Je to jeden z prastarých zvyků, který jsme přebrali od svých předků. Málokdo z nás ale ví, jak vznikly, kdy a kdo je složil.

Slovo „koleda“ je všeslovansky rozšířeno, praslovanština jej přejala z latinského *calendae* (první den v měsíci) a pohanští Slované slovem *koleda* označovali slavnosti spojené se zimním slunovratem. Koleda označuje původně píseň, kterou děti zpívají během velkých křesťanských svátků při obcházení jednotlivých domů, kdy „si koledují“ o výslužku, kterou představovalo především jídlo nebo pití; tento zvyk se dnes udržel pouze v některých vsích. Postupně však se slovo *koleda* stalo označením písně s vánoční tematikou, původně s náboženským obsahem, v posledním století však i bez něho. Historie vánočních koled sahá do 13. století, podle legendy je autorem první koledy svatý František z Assisi (1181-1226). Jednou ze zajímavostí je, že v 15. a 17. století nechala Jednota bratrská vytisknout české kancionály a snažila se je rozšířit mezi lidi. Značná část písní byla věnována adventu a vánočním dnům. Patří sem i všeobecně známá a dodnes zpívaná píseň Narodil se Kristus Pán, veselme se.

Za typického představitele vánoční hudební poezie je označován Adam Václav Michna. Nejznámější koledou Adama Václava Michny je píseň *Chtíc, aby spal*. Souběžně s pastorely se vyvíjí i česká vánoční mše. O vánočních svátcích byly slyšet koledy na trzích, v šencích, klášterech, domech bohatých měšťanů i šlechtických palácích. Nejznámějším představitelem vánočních koled je Jakub Jan Ryba. V Čechách i zahraničí se uvádí ponejvíce jeho dnes již slavná Česká mše Hej mistře, vstaň bystře, která je oblíbená nejen u nás, ale i v Rakousku a dalších zemích světa. Stejně kořeny jako *koleda* má i slovo *kalendář*. Jeho základem je latinský výraz *calendarium*, vycházející opět ze slova *Calendae*. *Calendarium* sice původně znamenalo účetní knihu, protože během kalend, tedy prvních dnů v měsíci, se účtovalo a splácely dluhy. Vyhlásování kalend se stalo zároveň základem měření času v průběhu roku a tady je už cesta k dalšímu významu slova *calendarium* a našemu *kalendáři*. Možná jste si nikdy slova *kalendář* a *koleda* nespojili, přeci jen jsou poměrně odlišná. Ta odlišnost je způsobena tím, že výraz *kalendář* byl přejat o hodně později než *koleda*, a vyhnul se hláskovým změnám v češtině, které podobu slova *koleda* ovlivnily. Bohatství českých vánočních koled je zaznamenáno v českých kancionálech, které ovlivnily styl tzv. pastorel – drobných vánočních jedno i vícehlasých zpěvů s doprovodem smyčcových i dechových nástrojů. V pastorelách, které hojně skládali čeští kantoři, se prolínají nápěvné prvky koled a světských lidových písní s hudbou umělou. Z vánočních písní umělých je nejznámější „Tichá noc“. Napsal ji 23. prosince 1818 Josef Mohr a obsahovala šest textových strof. Hudbu složil učitel Franz Gruber. Tato píseň pronikla do celé Evropy i zámoří - například do Japonska, na Tahiti, Havaj a Filipíny. Znají ji ovšem i v Africe, stejně jako v Zairu, Keni a dokonce na Madagaskaru. Podle odhadů bylo vydáno několik milionů nosičů s pěti sty variantami „Tiché noci“.

Na vánočních svátcích byly slyšet koledy na trzích, v šencích, klášterech, domech bohatých měšťanů i šlechtických palácích. Nejznámějším představitelem vánočních koled je Jakub Jan Ryba. V Čechách i zahraničí se uvádí ponejvíce jeho dnes již slavná Česká mše Hej mistře, vstaň bystře, která je oblíbená nejen u nás, ale i v Rakousku a dalších zemích světa.

Stejně kořeny jako *koleda* má i slovo *kalendář*. Jeho základem je latinský výraz *calendarium*, vycházející opět ze slova *Calendae*. *Calendarium* sice původně znamenalo účetní knihu, protože během kalend, tedy prvních dnů v měsíci, se účtovalo a splácely dluhy. Vyhlásování kalend se stalo zároveň základem měření času v průběhu roku a tady je už cesta k dalšímu významu slova *calendarium* a našemu *kalendáři*.

Možná jste si nikdy slova *kalendář* a *koleda* nespojili, přeci jen jsou poměrně odlišná. Ta odlišnost je způsobena tím, že výraz *kalendář* byl přejat o hodně později než *koleda*, a vyhnul se hláskovým změnám v češtině, které podobu slova *koleda* ovlivnily.

Bohatství českých vánočních koled je zaznamenáno v českých kancionálech, které ovlivnily styl tzv. pastorel – drobných vánočních jedno i vícehlasých zpěvů s doprovodem smyčcových i dechových nástrojů. V pastorelách, které hojně skládali čeští kantoři, se prolínají nápěvné prvky koled a světských lidových písní s hudbou umělou.

Z vánočních písní umělých je nejznámější „Tichá noc“. Napsal ji 23. prosince 1818 Josef Mohr a obsahovala šest textových strof. Hudbu složil učitel Franz Gruber.

Tato píseň pronikla do celé Evropy i zámoří - například do Japonska, na Tahiti, Havaj a Filipíny. Znají ji ovšem i v Africe, stejně jako v Zairu, Keni a dokonce na Madagaskaru. Podle odhadů bylo vydáno několik milionů nosičů s pěti sty variantami „Tiché noci“.

Na vánočních svátcích byly slyšet koledy na trzích, v šencích, klášterech, domech bohatých měšťanů i šlechtických palácích. Nejznámějším představitelem vánočních koled je Jakub Jan Ryba. V Čechách i zahraničí se uvádí ponejvíce jeho dnes již slavná Česká mše Hej mistře, vstaň bystře, která je oblíbená nejen u nás, ale i v Rakousku a dalších zemích světa.

Stejně kořeny jako *koleda* má i slovo *kalendář*. Jeho základem je latinský výraz *calendarium*, vycházející opět ze slova *Calendae*. *Calendarium* sice původně znamenalo účetní knihu, protože během kalend, tedy prvních dnů v měsíci, se účtovalo a splácely dluhy. Vyhlásování kalend se stalo zároveň základem měření času v průběhu roku a tady je už cesta k dalšímu významu slova *calendarium* a našemu *kalendáři*.

Tato píseň pronikla do celé Evropy i zámoří - například do Japonska, na Tahiti, Havaj a Filipíny. Znají ji ovšem i v Africe, stejně jako v Zairu, Keni a dokonce na Madagaskaru. Podle odhadů bylo vydáno několik milionů nosičů s pěti sty variantami „Tiché noci“.

Tato píseň pronikla do celé Evropy i zámoří - například do Japonska, na Tahiti, Havaj a Filipíny. Znají ji ovšem i v Africe, stejně jako v Zairu, Keni a dokonce na Madagaskaru. Podle odhadů bylo vydáno několik milionů nosičů s pěti sty variantami „Tiché noci“.

Jaroslav Šlégr, Simona Marková

K

O

L

E

D

A

MIKULÁŠSKÁ NADÍLKA

V pátek 3. prosince navštívil naši školku Mikuláš. Bylo půl desáté, když se na chodbě ozvalo zvonění kouzelného zvonečku, které ohlašovalo jeho příchod. Mikuláš společně se svým pomocníkem andělem postupně navštívil všechny třídy.

Anděl přinesl zprávy z nebes a Mikuláš od čertů, kteří se letos někde zapomněli. Všichni se tak dozvěděli, co se jim podařilo, nebo naopak to, v čem se mají polepšit.

Na oplátku vzácným hostům děti přednesly různé básničky, zazpívaly písničky i koledy.

Nakonec dostaly od Mikuláše nadílku. Děti si užily dopoledne plné napětí, ale také radosti a už teď se těší na příští shledání.

M

A

T

E

Ř

S

K

Á

TĚŠÍME SE NA VÁNOCE

V prosinci školku prostoupila sváteční nálada. Nebe a peklo vystřídala vánoční výzdoba...krásně nazdobené třídy, ze kterých se ozýval zpěv koled a vánočních písniček, děti těšící se na vánoční nadílku. Neopomněli jsme připravit další, tentokrát vánoční vystoupení pro seniory v pečovatelském domě. Radost nám také udělal první sníh, se kterým si děti užily báječnou zábavu.

Š

K

O

L

A

ADVENTNÍ ČAS VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

Prosinec je jako každý rok plný těšení, očekávání, radosti ...

Tato atmosféra trvá od samého začátku měsíce, kdy děti čekají na příchod Mikuláše, čertů, andělů, a trvá až do příchodu Ježíška. I letos se děti dočkaly balíčků, naplněných různými dobrotami, které jim Mikuláš s čerty a anděly nadělil.

Prosinec je také měsícem tvoření, zdobení, příprav na Vánoce, pohádek a hudby.

Toho všeho jsme si v družině užili plnými doušky.

K radosti nás všech nám napadl sníh a my mohli provětrat kluzáky, boby a talíře. S příchodem sněhu jsme nezapomněli nasypat ptáčkům do krmítek.

kolektiv ŠD

KDE SE VZAL STROMEČEK?

Klasický vánoční zelený stromeček ozdobený baňkami a také čokoládovými figurkami. To je pro mnohé rodiny u nás klasický vánoční zvyk.

Ale odkud se vzal a proč jsou s ním spojeny právě Vánoce? Ačkoliv nám to dnes připadá neuvěřitelné, k pohanským zvykům patřilo zavěsit vánoční stromeček ze stropu dolů.

Dnešní tradice je stará zhruba 200 let. Jako ozdoby ale sloužily cukroví, svíčky, sušené ovoce a perníčky. Zelené větvičky byly symbolem života.

Dnes patří vánoční stromek do většiny domácností a stal se také poměrně významným obchodním artiklem, kterým se živí řada pěstitelů.

Původní tradice odrážela především sušené plody jako jablíčka, slaměné ozdoby, případně perníčky a další cukroví, řada z toho se využívá i dnes. Z papíru a látky se vyráběly řetězy a květy. První skleněné girlandy a cínové figurky se začaly vyrábět v 16. století v Německu. Staly se tak populárními, že s jejich výrobou pokračovali řemeslníci.

Ve 30. letech 19. století byl u nás zdobený vánoční stromek běžně rozšířený především mezi měšťany.

Skleněné ozdoby se objevily zhruba v polovině 19. století.

Byly to především navlékané skleněné broušené perličky, později také vinuté perličky z foukaných skleněných perlí plněných voskem.

Perličky byly formovány do různých postaviček a zvířátek. Legenda vypráví, že tradice vánočního stromečku vznikla díky opatu Kolumbánovi z Luxeuilu a Bobba. Tento opat žil v době 6. století. Pocházel z Irska, ale během své misijnářské činnosti se dostal až do Bretaně ve Francii a Burgundska.

Právě místní lidé z Burgundska byli pohané a Kolumbán se je snažil něco naučit o křesťanské víře a šířit ji tak mezi ně.

Aby jim přiblížil svátek, kdy se Kristus narodil, v tento den, tedy na Štědrý večer, ozdobil zapálenými pochodněmi, které tvořily tvar kříže, starý jehličnan. Tento strom byl domorodci uctíván každý zimní slunovrat. Zář, která ze stromu vycházela, přilákala mnoho lidí a Kolumbán toho využil a pronesl lidem kázání o narození Ježíška v Betlémě. Řekl jim vše o chlévu s oslíkem, volem a o Josefovi a Marii.

Možná právě v tento den se zrodilo vyzdobení vánočního stromečku.

Je zvykem, že den před Vánocemi si lidé zdobí doma své stromečky.

Jde o jehličnany, většinou o jedličku, smrček a borovičku. Stromeček se zdobí baňkami, čokoládou, ale také řetězy, svíčkami a také prskavkami.

I letos bude v domácnostech na Štědrý den svítit vánoční stromeček. Přejeme Vám, ať je právě ten váš tím nejhezčím!

VÁNOČNÍ POKRMY

Většina lidí v Česku se zanedlouho sejde se svými blízkými u štědrovečerního stolu, jemuž bude vévodit smažený kapr s bramborovým salátem. Vystřídal zdejší tradiční pokrmy jako jahelník, hrách, šneci či kapr načerno.

Jednotná štědrovečerní večeře v podobě kapra se salátem, v mnoha rodinách obohacená o vinou klobásu či vepřové řízky, se na českém vánočním stole zabydlela až po druhé světové válce, v padesátých letech minulého století. V dřívějších dobách bylo štědrovečerní menu mnohem pestřejší a značně se lišilo podle jednotlivých regionů.

VALAŠSKÁ ŠTEDRAČKA

Jak už říká samotný název, štědrovečerní večeře měla být štedrá, a tak se i v těch nejchudších rodinách připravovala poměrně bohatá kolekce pokrmů, byť uvařených z běžných a dostupných surovin. Na Valašsku se dokonce vařila polévka zvaná přímo štedračka (dnes se používá termín štědračka), připravovaná z hrachu, čočky, brambor, sušených hub a sušeného ovoce.

Zatímco dnes zahajujeme slavnostní večeři polévkou rybí, dříve se o Štědrém večeru začínalo polévkou z hub. Někde se vařila s kroupami, jinde zase s nudlemi, bramborami nebo s žitným kvasem (slavné krkonošské kyselo). Na Domažlicku se místo polévky podávala houbová omáčka s křupavými rozpičky, občas byla na stole i houbová omáčka s knedlíkem.

MASO CHUDÝCH

Houby, nazývané také maso chudých, dávaly mnoha jídlům z brambor či obilnin chuť, proto se hojně objevovaly také v dalších štědrovečerních jídlech. Vedle obligátního černého kuby, který se připravuje z krupky a sušených hub (aby byl pořádně černý, je třeba použít hříby modráky a stroček), se dodnes v Krkonoších připravuje také do zlata vypečený hubník, zvaný též houbovec, z krupicové kaše, rohlíků, vajec a hub.

Dalším typickým vánočním pokrmem býval jahelník, tedy v pekáči zapečená jahelná kaše, a to buď ve sladké podobě s mlékem a sušenými švestkami, nebo s houbami a se zelím. A chybět nemohl ani hrách, podávaný se smaženou cibulkou a česnekem, případně maštěný máslem, sy-

paný cukrem a strouhaným perníkem.

TOMÁŠSKÝ KOMPOT

Velmi oblíbeným pokrmem byl také jakýsi „kompot“ připravený ze sušeného ovoce, které se pomalu rozvařilo. Tento pokrm měl nejen řadu jmen (někde se mu říkalo muzika, jinde zase odvárka, případně sladký vocet či zlodějky), ale také podob. Základem byla sušená jablka, hrušky a švestky, krajově se pak přidával perník, povidla, rozinky, oříšky a koření.

Pokrm se připravoval už na sv. Tomáše, který se dříve slavil 21. prosince, aby se „kompot“ pořádně rozležel a všechny chutě se náležitě propojily.

KAPR S KNEDLÍKEM

Ryby na vánoční stůl dlouho nepatřily, neboť byly poměrně drahé. Na štědrovečerní stůl se začaly dostávat až v 19. století, ale výhradně v bohatších měšťanských rodinách.

Tam se kapr připravoval dvěma způsoby, a to buď na modro – tedy vařený se zeleninou, divokým kořením a octem, nebo na černo, v chutově bohaté až opulentní omáčce, do níž se přidávala celá řada ingrediencí, mimo jiné perník, rozinky, povidla, mandle či vlašské ořechy. A pozor – takto připravený kapr se servíroval s knedlíkem. Nicméně pro svou časovou náročnost kapr načerno z českých kuchyní úplně vymizel. Stejně jako další vánoční pochoutka v podobě pečených šneků.

KOUZLO TROJOBALU

A jak se zrodila současná podoba štědrovečerní večeře – tedy smažený kapr se salátem? Jak již bylo řečeno, po dlouhou dobu si štědrovečerní rybu mohli dovolit pouze v zámožnějších rodinách. Situace se změnila až v době první republiky, kdy se začal kapr stále častěji objevovat jako hlavní chod na vánočním menu.

Nikoli už vařený, ale smažený, neboť moderní smažení v trojobalu, o jejíž popularizaci se zasloužil vídeňský řízek, se začalo používat i u dalších surovin. Hlavně po druhé světové válce, kdy ženy začaly masově pracovat a na vaření bylo málo času, došla tato rychlá úprava velké obliby. Štedrý den byl navíc pracovním dnem, takže stihnout zabalit dárky, nazdobit stromek a uvařit večeři bývalo poměrně hektické.

NEPŘEHLÉDNĚTE:

Š

O

T

E

K

*Přejeme Vám vše, co se špatně balí -
lásku, pohodu a zdraví.
Krásné prožití vánočních svátků a šťastný nový rok
přeje
Kolektiv ZŠ a MŠ Proseč a redakce Šotka*

Tisk prosincového čísla ŠOTKA finančně zajistila společnost GRANITA Lomy s.r.o., jejímž hlavním předmětem podnikání je těžba, úprava a prodej kameniva. Společnost GRANITA Lomy s.r.o. zaujímá výraznou pozici ve výrobě drceného kameniva v Pardubickém kraji.

Za tuto podporu společnosti GRANITA Lomy s.r.o. velmi děkujeme!